

Вікторія Піскун

Горлівський інститут іноземних мов

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»
Україна

СУСПІЛЬНО – ПОЛІТИЧНА ЛЕКСИКА РАДЯНСЬКОЇ ПРЕСИ ДОНБАСУ ЯК ТРАНСЛЯТОР ПАРТІЙНОЇ ІДЕОЛОГІЇ

Засоби масової інформації, як вважає певне коло вчених, окрім своєї основної функції, такої як інформування [1; 2; 6; 13], здійснюють вплив на аудиторію [9;10;11;13;20]. Зокрема визначається, що засоби масової інформації в контексті діяльності інших соціальних інститутів впливають на аудиторію, формуючи її світогляд, світосприйняття [13;16;17; 18]. Саме це дає підставу стверджувати, що основним завданням впливу ЗМІ є формування громадської думки [13; 17;].

Суспільство не може жити без сформованих соціальних цінностей і тому ЗМІ орієнтується на громадську думку, яка представлена свідомістю у контексті зі впливом ЗМІ, і метою якої є зміни та трансформації [19]. Якщо подолати опір свідомості, яка не може сприймати певну інформацію, то можна, йдучи обхідним шляхом – через підсвідомість, формувати громадську думку. Отже, все те, що сказано вище, і зумовлює актуальність обраної теми.

Метою статті є дослідити суспільно-політичну лексику мови радянської преси Донбасу та визначити її динамічний характер.

Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань:

- 1) визначити ціннісний аспект суспільно-політичної лексики в пресі Донбасу ХХ століття, відображаючи поняття ідеології;
- 2) виявити й описати роль позамовних факторів у суспільно-політичній лексиці.

Інформацію, яка існувала в досліджуваній пресі Донбасу, можна поділити на наступні види: свідомо очікувана інформація, сенсаційна інформація, інформація – застереження, інформація – аналогія, інформація – протиставлення.

Свідомо очікувана інформація вміщує в собі все необхідне для різноманітних життєвих потреб (прогноз погоди, різноманітні новини, гороскопи тощо).

Сенсаційна інформація – це інформація, здатна викликати бурхливе, приголомшливе відчуття в читачів [21].

Інформація – застереження в своїх повідомленнях інформує читацьку аудиторію про можливу небезпеку. В основному це кримінальна тематика. Психологами доведено, що негативна інформація здатна викликати найбільшу зацікавленість у читачів, ніж позитивна.

Інформація – аналогія не становить життєвої необхідності, але може змусити читачів порівняти своє існування з досвідом інших людей і країн (життя в інших державах, історичні події, біографії видатних людей тощо).

Об'єктивно подавати події, надаючи різні погляди на оцінку читачів, - мета інформації – протиставлення.

У радянській пресі Донбасу, щоб донести думку до читачів простежуються повтори, які необхідні для засвоєння повідомлюваної інформації, її запам'ятовуванню. Повтори

необхідні також для доступності та розуміння того чи іншого знання. Чим більш важливою і складною є інформація, тим більше повторів вона може вимагати [22, с. 143].

Суспільно-політична лексика становить частину словника, яка особливо реагує на зміни в соціумі. Значні трансформації в суспільному бутті роблять процес її семантико-функціонального розвитку більш чітким та доступним спостереженню. Це зумовлено передусім тим, що значення лексичних одиниць мають виразні позамовні кореляти. Семантична структура одиниць суспільно-політичної лексики, незважаючи на значну її стабільність, є динамічною.

Роль позамовних факторів у суспільно-політичній лексиці може спричинити виникненню нових слів або словосполучень суспільно-політичного змісту: історичні події, які відбувалися в Україні в ХХ столітті, сприяли виникненню нової лексики в пресі Донбасу.

Суспільно-політична лексика має чіткі риси, які виділяють її серед інших груп лексики: змінний характер, пов'язаний з динамічним рухом суспільно-політичного життя; притаманна соціально-ідеологічна цінність; наявність загальноновживаних, книжних, просторічних слів, елементів «нетрадиційної мови»; можливість переосмислення спеціальної лексики, оскільки вона постійно поповнюється одиницями з інших лексичних розрядів.

Загальновідомим є той факт, що суспільно-політична лексика тісно пов'язана з термінологією суспільних наук – філософією, правом, історією, економікою, політологією тощо. Особливе місце в публіцистичних текстах займає спеціальна лексика (терміни). Дослідники підкреслюють, що в останні роки ХХ століття посилилась тенденція до розширення значень слів, де спеціалізації термінів, які переходять у загальнолітературну мову та зростає взаємодія між загальною та спеціальною мовами [26, с.163; 14, с.191-196; 12, с.301]. За свідченням лінгвістів понад 90 % усіх нових

слів, які з'являються в сучасних мовах, становить спеціальна лексика [8, с. 95; 15, с.25]. Технологічний розвиток стирає межі між термінологічною та не термінологічною лексикою. У процесі розвитку терміни перетворюються на одиниці загальноновживаної мови.

За О. І. Головановою під терміном слід розуміти слово або словосполучення зі спеціальним значенням, що відображає досвід фахівців певної сфери [4, с.186]. Своєю влучністю номінації, однозначністю, лаконічністю та системністю вираження, глибиною узагальнення та специфічністю терміни відповідають природі публіцистичних текстів, які взаємодіють з функціями ЗМІ [25, с.164; 14, с.197]. У публіцистичних текстах терміни виконують кілька функцій: номінативну, сигніфікативну, комунікативну, прагматичну, інтелектуального та емоційного впливу, коли вони детермінологізуються [23, с. 22]. Відмінною рисою термінів від інших публіцистичних текстів є їхня інформативна насиченість.

Щодо загальної номінативної категорії терміни поділяються на три види: номінація через слово; номінація через речення або словосполучення (пропозиція); номінація через висловлення (дискурсія) [5, с. 96].

Досліджуючи термінологічну лексику у публіцистичних текстах слід виділити три основних напрямки функціонально-семантичного розвитку лексики: термінологізація, транс-термінологізація [8, с.93] та детермінологізація [12, с. 301; 14, с. 196]. Термінологізація – це вживання слів у вузько - спеціальних значеннях. З розвитком комп'ютерних технологій у пресі Донбасу кінця ХХ століття з'являються нові терміни: *комп'ютер, інтернетпортал, комп'ютерна мережа* тощо (Наша газета, 1998 рік, 22 травня) Напр.: *У нашому вузі відкрився новий комп'ютерний кабінет.* (Університетський вісник, 1998 рік, 30 серпня). Транстермінологізація – зміна значення слів у зв'язку з їх переміщенням з однієї терміносистеми в іншу і

яка приводить до розширення значення терміна. У шоубізнес ввійшли терміни професії квіткаря. Напр.: *Понад тридцяти видів різних квітів вийшло на сцену – маргаритки, братки, айстри, флокси, троянди та інші.* (Шлях до перемоги, 1994 рік, 3 травня). Детермінологізація – виведення терміна з його звичного оточення, який приводить до використання термінів в узусі (звичка, правило; вживання, застосування, використання) [21, с. 309; 12, с.301; 24, с. 33; 8, с. 39]. Це явище притаманне лексиці кінця ХХ століття початку ХХІ століття, оскільки воно підсилює стилістичну функцію терміну, робить повідомлення більш експресивним, а також показує процес взаємодії термінів і загальноновживаної лексики. З метою пояснення побоювання за програмне забезпечення щодо переходу із одного тисячоліття в інше у 1999 році до 2000 року в пресі Донбасу використовується медичний термін *комп'ютерний параліч*. Напр.: *Людство завмерло в очікуванні приходу нового тисячоліття: із-за комп'ютерного параліча можливо станеться непоправне* (Вперед, 1999 рік, 30 грудня).

Опираючись на роботу Вердієвої Н.Ф., слід зробити певний висновок, що терміни, які взяті із фізики, математики, астрономії, біології і які не мають прямої предметної співвіднесеності, легше піддаються переносному використанню у порівнянні з термінами із прямим значенням і переходять у повсякденне мовлення [3, с. 5].

Суспільно-політична лексика преси Донбасу кінця ХХ століття зумовлена низкою екстралінгвальних та інтралінгвальних детермінантів, а саме: істотними перетвореннями в соціально-політичному житті мешканців Донбасу, які розпочалися в 90-х роках ХХ століття; зацікавленістю мовними проблемами і активізацією мовних можливостей під час перебудови в країні. Суспільно-політична лексика в пресі цього періоду має тенденцію до збагачення та ускладнення мовної структури, до усічення слів, різного типу

скорочень, а також використання однослівних найменувань замість описових зворотів; розширюється коло стилістично різних позначень із різними емоційно-оцінними відтінками.

У відповідності до ступеня близькості значень або за принципом соціально-ідеологічної оцінки, суспільно-політичну лексику преси Донбасу ХХ століття слід, умовно і без чітких меж, поділити на наступні тематичні групи: «Суспільство», «Держава», «Політика», «Соціальні класи і верстви», «Право», «Економіка», «Мораль».

I. Слова, які характеризують етнічну спільність. Найбільш загальною за значенням у цій групі є лексема нація (історична спільнота людей, основана на спільності території, історії, економічних та політичних зв'язків, мови та інших особливостей культури) [27, с. 352] (нація, діаспора, громада, етнос, людність, народ, соціум, спільнота, суспільство, українство, людство, громадяни та ін.). Наприклад. Місто легендарного Артема. Бачити його, ходити по священній землі, захоплюватися реліквіями – це найбільше щастя заохочення до подвигу не тільки тих, хто гордо називає себе громадянами, але й для чисельний гостей, кому місто з любов'ю розчиняє двері (Вперед, 1971 рік, 16 жовтня);

Височину підніме вище,
Стократ поглибить глибину,
Щоб не диміли пожарища,
Щоб людство бачило весну (Шлях до перемоги, 1957 рік,
10 січня);

Всі ми знаємо Миколу Олександровича Булганіна як вірного сина Комуністичної партії Радянського Союзу, що віддає всі свої сили служінню Радянському народові (Зоря комунізму, 1955 рік, 10 лютого).

II. Лексика міжнародних відносин (інтегрування, роззброєння, стабілізація, економічна криза, євроінтеграція, багатовекторність, глобалізація, партнерство, дестабілізація речник, антиглобаліст, біженець, дипломатія, безвізовий

режим, нелегал, гуманітарна місія, остарбайтер, дипломатичний імунітет та нейтралітет, протекціонізм, асамблея та інші).

Держсекретар назвала Україну «партнером та другом» Сполучених Штатів, що зіткнувся з проблемами економічної кризи, корупції та злочинності (Донеччина, 1999 рік, 3 жовтня).

В Очакові, на Миколаївщині, є смуга морського берега, де економічна стабілізація постійну пропуску отримала уже давно (Рубіжанські новини, 1992 рік, 9 січня).

III. Військово-воєнна лексика:

а) лексика стратегії й тактики військово-воєнної політики (безядерний статус, демілітаризація, етноцид, етнічні чистки, конфлікт, інтервенція, миротворчість, національне гноблення та інші).

Як справжні інтернаціоналісти, що завжди боролись проти колоніалізму й національного гноблення, французькі комуністи, мобілізують широкі верстви населення міст і сіл своєї країни на активні дії проти злочинної війни американських імперіалістів у В'єтнамі, виступають на підтримку національно – визвольного руху народів (Молодогвардієць, 1967 рік, 6 січня).

б) лексика суб'єктів військово-воєнної політики (миротворець, агресор, бойовик, найманець, іноземний легіон, миротворча інтербригада та контингент, військовополонений, конвоїри та інші).

Бачив, як у липні 1941 року через наше містечко Кременна німці гнали колону військовополонених.

Німці – конвоїри нас відганяли, але ні один не вдарив дитину (Кременщина, 1992 рік, 29 лютого).

IV. Найпоширеніша група у пресі Донбасу ХХ століття – лексика аграрної політики (пайгосп, колгосп, радгосп, аграрій, аграрний сектор, деколективізація, землевласник, паї - майнові та земельні, агрократія, фермер, розпаювання,

дефермеризація, сільськогосподарська продукція, тваринництво, рослинництво та багато інших слів).

Зараз на колгоспних і радгоспних ланах на повний хід іде догляд за посівами (Зоря комунізму, 1965 рік, 6 червня).

Вже зараз про насіння на весну треба потурбуватися і фермерам (Вісник Старобільщини, 1993, 25 грудня).

Медичне обслуговування селян поліпшилося, але не всі проблеми вирішені (Вісті Біловодщини, 1995 рік, 3 січня).

Навіть у цьому, не найліпшому за умовами році, економічні показники в аграрному секторі можуть виявитися не гіршими, ніж у минулому врожайному році (Вперед, 2000 рік, 23 вересня).

У колгоспі «Зоря» з'явилася перша трьох тисячниця – доярка Д.С.Чеча (Слово хлібороба, 1992 рік, 8 лютого).

157 трудівників передали свої пайові наділи одному фермеру з Луганська (Наша газета, 1998 рік, 22 серпня).

- У корови молоко на язиці, - відомим прислів'ям в один голос відповідають доярки на запитання, чому низькі надої (Маяк, 1962 рік, 6 червня).

У. Слова, лексичне значення яких пов'язане з регулятивними принципами суспільно-політичного розвитку та соціальної модернізації (багатовекторність, альтернативність, багатопартійність, деполітизація, безпартійність, тендерна політика, демократизація, анти криміналізація, модернізація, плюралізм, консолідація, криміналізація тощо).

В незалежній дружбі з Народним Китаєм та іншими країнами соціалістичного табору Радянська держава пильно стоїть на сторожі миру, прогресу та демократизації суспільства (Шлях до перемоги, 1958 рік, 4 січня).

У 1999 році в нашій області здійснено понад 53 тисячі злочинів (у порівнянні з таким же періодом 1998-го їх було зафіксовано 56 тисяч). Висновок такий: криміналізація області зменшилась завдяки роботі Донецької обласної прокуратури (Донеччина, 2000 рік, 27 січня).

Побільше б нам, комуністам і безпартійним, лідерам всіх рангів, активності і бойовитості в ідеологічній боротьбі з рухівцями і відщепенцями всіх мастей (Новини Сватівщини, 1991 рік, 5 січня).

VI. Слова, лексичне значення яких відноситься до сфери соціально-гуманітарної політики держави (спонсор, безробіття, правозахисник, дотація, індексація, прожитковий мінімум, благодійник, меценат, спонсорство, глобалізація, дестабілізація, партнерство, субсидія, соціальні виплати, добродійність, компенсація, заборгованість, ринок праці, грант, хоспіс, патронат, благодійництво, милосердя, асигнування, інвестиції та інші).

Безробіття – реальність нинішнього дня!

В умовах політичної та економічної вакханалії сумною реальністю стало безробіття, яке постійно зростає (Вісник Старобільщини, 1993 рік, 25 грудня).

За рекомендацією обкому Червоного Хреста включилися в тиждень милосердя (Северодонецькі вісті, 1991 рік, 1 січня).

...Асигнувати кошти на допомогу на будову середніх та нижчих училищ відомства Міністерства народної освіти... (Артемівський пролетар, 1936 рік, 11 червня).

Питання залучення інвестицій в аграрну галузь України обговорили в Києві під час зустрічі віце - прем'єр – міністр України Михайло Гладій і посол ФРН в Україні Еберхард Гайкен (Донеччина, 2000 рік, 27 січня).

У вигляді компенсацій вони зможуть отримувати товари першої необхідності вітчизняного виробництва, ліки, житлово-комунальні послуги, а також послуги зв'язку (Донеччина, 2000 рік, 27 січня).

VII. Лексичні значення слів, які відображають загальну картину суспільно – політичних реалій суспільства:

1. Слова, які тлумачать національно-державний та національно-територіальний устрій. Основною у зазначеній підгрупі є лексема державна, яка утворює синонімічні ряди

(великодержавна, супердержавна, батьківщина, конфедерація, співдружність, союз держав, республіка, союзна держава тощо). Наприклад. У доповіді чітко накреслені конкретні завдання, що стоять нині перед партією, всім радянським народом будівництві комунізму та могутньої супердержави (Радянське слово, 1966 рік, 31 березня); Наша соціалістична держава піднялась на нову ступінь, стала ще могутнішою (Гірницька праця, 1970 рік, 30 грудня).

2. Слова, які називають форми правління та державної влади (автократія, авторитаризм, влада, демократія, диктатура, капіталізм, комунізм, народовладдя, режим, тоталітаризм, псевдодемократія та інші). Наприклад. Китайський диктатор Лічиден звільнив начальника арсенала та начальника політвідділу – ставлеників Чан-Кай-Ші (Червоний хлібороб, 1927 рік, 30 липня); Під прапором партії Леніна – Сталіна вперед до Комунізму! (Прапор перемоги, 1948 рік, 1 січня); Під впливом негативних внутрішніх соціально-економічних факторів і відцентрових тенденцій регіонів в Україні буде встановлено авторитарний політичний режим, який зможе швидко навести порядок, поліпшити економічний стан держави і зберегти її територіальну цілісність (Наше слово, 1995 рік, січень – лютий).

3. Слова, лексичне значення яких означає державне перетворення. Піку активності вживання зазначена група слів досягла приблизно в 90-х роках ХХ століття: суверенітет, самостійність, соборність, реформування, відродження, державотворення, розбудова, інститут президентства, громадянське суспільство, правова держава, індустріальна могутність соціалізму. Наприклад: У 1956 році ще більше зросла індустріальна могутність країни соціалізму, стали до ладу нові шахти, заводи, електростанції (Шлях до перемоги, 1957 рік, 1 січня); Хто був на нашому мітингу та уважно слухав виступаючих, той не міг не зрозуміти, що не за розвал Союзу ми виступаємо, а за створення нового, основаного на

договорі суверенних, рівноправних у всіх відношеннях держав (Бахмут, 1991 рік, квітень).

VIII. Слова, які відносяться до сфери глобальної екології (могильник, озоновий Військово-воєнна шар, забруднення, екологічний злочин, екологічна небезпека та катастрофа, екологічна криза, ліквідатор, зелений рух, зелена ідея та інші).

Обласна організація Партії Зелених України готова до тісної співпраці та об'єднання з усіма партійними суспільними організаціями Луганщини (Наша газета, 1998 рік, 22 серпня).

IX. Лексика державних перетворень (самостійність, незалежність, суверенітет, соборність, розбудова держави, державотворення, правова держава тощо).

Давайте будемо підтримувати все те, що сприяє, допомагає розвитку економіки, виконанню соціальних програм кожного підприємства, організації, міста, розбудови держави в цілому (Севєродонецькі вісті, 1991 рік, 1 січня).

X. Лексика, яка відноситься до сфери відношень між суб'єктами політики з питань функціонування політичної влади.

1. Лексика політичної діяльності з центральною лексею політика.

а) політичні дії (саботаж, блокування, ротація, дебати, популізм, депортація, партизація, дискредитація, обструкція, конфронтація, партієтворчість, лобіювання, мораторій, люстрація та інші).

В палаточному містечку «прописались» депутати і поширили свою недоторканість на палатки (Бахмутський край, 2000 рік).

б) однослівна і складена метафора політичних дій (політиканство, реанімація, реабілітація, політична гра, політичний стьоб, політичний тероризм, політичні обрубка, політичний рекет, санація політики).

У Верховній Раді політичний стьоб між депутатами різних фракцій вийшов далеко за межі культури поведінки (Бахмутський край, 2000 рік).

2. Лексика політичного стану (політична : летаргія, колапс, криза, консенсус, лояльність, паритет).

В результаті ставленик олігархів стане виконуючим обов'язків президента, після чого народу зможуть знову запропонувати сценарій політичної літаргії (Бахмутський край, 1999 рік, 29 грудня).

3. Лексика передвиборчих кампаній.

а) назви періоду передвиборчої боротьби (передвиборча кампанія, перегони, президентські змагання, кандидатські забіги, виборчий марафон та інші).

1 грудня. Вчора в Румунії завершився виборчий марафон до Великих Національних зборів (Радянська Донеччина, 1952 рік, 1 грудня).

б) Лексика агітаційно-пропагандистської діяльності (агітація, виборчі технології, пропаганда, війна компроматів, брудні технології, компра, піар, чорний піар та інші).

Насилля з боку влади дає меншості право на війну компроматів (Вперед, 1999 рік, 28 грудня).

в) Лексика об'єктів та суб'єктів виборчих кампаній, а також політ технологів 9піарщик, агітгрупа, політіміджмейкер, виборець, електорат, народні обранці, ходаки у владу, кандидатура, кандидат, плебісцит, інавгурація, мажоритарна система, балотуватися, квотум довіри, політичний маркетинг та інші).

Окружна виборча комісія роз'яснює про можливість, внесення до окружного виборчого фонду свої пожертвування (Вісник Старобільщини, 1993 рік, 25 грудня).

XI. Слова, які характеризують поняття і явища минулого. Здебільшого це політична фразеологія та політична метафора (холодна війна, образ ворога, отці перебудови, система, зрівнялівка, диктаторський режим, посткомунізм,

соціалістичний колгосп, старший брат, імперія зла, залізна завіса, культова чистка, червона загроза та інші).

450 солдат на чолі з капітаном I рангу Мануелем Понте Родрігесом вчинили нову спробу повалити диктаторський режим Рамуло Бетанкура (Маяк, 1962 рік, 6 червня).

1932 – 1938 роки. Культова чистка. Закриті Благовіщенська і Покровська церкви, Свято-Троїцький Собор. Ікони, дзвони знищувались, цінності вивозились. За «просьбою» трудівників-євреїв закрито 2 синагоги. У будівлі костюлю розташувався артполк (Вперед, 1996 рік, 6 серпня).

XII. Лексика суб'єктів політики.

1. Слова, які називають виконавчо-розпорядчі органи державного апарату (інституція, мерія, департамент, державна канцелярія, відомство, міністерство, парламент, спецслужба, уряд, структура, урядова поліція, секретаріат та інші).

Більшість паризьких газет викладає зміст Заяви радянського уряду про американські ядерні вибухи на великій висоті (Маяк, 1962 рік, 6 червня).

Кореспондент агентства Асшейтед Пресс повідомляє з острова Кюра – сао, посилаючись на радіо повстанців в Пуерто-Кабелю, що на околиці міста ідуть сутички між повсталими солдатами і урядовою поліцією (Маяк, 1962 рік, 6 червня).

Секретаріат розробив план проведення обласних нарад українських націоналістів, в рамках якого 25 липня в Донецьку пройде нарада українських націоналістів Донеччини та Луганщини (Наше слово, 1992 рік, 1 липня).

2. Слова, які називають представників влади: виконавчих та адміністративних (посадова особа, речник, урядовець, президент, міністр, прем'єр-міністр, аналітик, депутат, генеральний секретар, консультант, податківець, радник, силовик, правоохоронець, парламентар, спікер, спічрайтер, народний обранець, державний муж, бюрократ, клерк,

можновладець, олігарх, начальник, чиновник, депутатський корпус та інші).

Прем'єр-міністр Англії Макміллан з червня повернувся в Лондон з Франції, де він вів переговори з президентом де Голлем (Маяк, 1962 рік, 6 червня).

Демократія – це не право обзивати найвищу посадову особу в державі зрадником, а перш за все відповідальність за свої слова та дії, дотримання а не зневажання законів держави (Наше слово, 1992 рік, 1 липня).

Не можу втямити ніяк

Ти міністр чи дурак? (Народна воля, 2000 рік, лютий).

Чи відбудеться конструктивний діалог з олігархами? (Народна воля, 2000 рік, лютий).

3. Лексика політичних організацій, об'єднань, угруповань (нейтралітет, партія влади, блок, альянс, група впливу, коаліція, опозиція, партія, табір, фракція та інші).

«Движение» за відродження Донбасу і псевдодемократична опозиція (Наше слово, 1992 рік, 1 липня).

На початку політичного скандалу обоє політиків зробили крок вбік якщо не опозиції, то нейтралітету (Бахмутський край, 2000 рік).

4. Лексика та метафоричні найменування суб'єктів політики за характером і способом діяльності та соціально-оцінним значенням (опонент, політв'язень, адепт, диктатор, правозахисник, націонал-демократ, опозиціонер, дисидент, західник, доктринер, лідер, реваншист, реформатор, політичний кілер, кон'юнктурник, рекрут, псевдодемократ та інші).

Будинок, в якому дебатовали ці псевдодемократи, охороняли два офіцери міліції (Наше слово, серпень, 1992 рік).

5. Лексика суб'єктів політики за партійною належністю або прихильністю до певної ідеології (червоний, рухівець, махновець, націоналіст, петлюрівець, перефарбований,

прогресист, анархіст, фашист, просвітянин, ліберал, консерватор, комуняка, комуніст, компартієць, антикомуніст, білогвардієць, біло–синьо–червоний, помаранчеві, більшовик, громадівець, есдек, жовто-блакитний, лейбористи та інші).

Зрозуміло, чому в сучасних умовах для свого прикриття абсолютисти (монарх і його бюрократія) використовують демократичну термінологію (Вперед, грудень, 1999 рік).

Як повідомляє «Дейлі геральд», місцева організація лейбористів в Інсвічі (графство Суффолк) тимчасово виключила з рядів партії делегата на Віденський конгрес муніципального радника Айріні Брюстер (Радянська Донеччина, 1952 рік, 2 грудня).

XIII. Слова, які називають соціально-майновий статус осіб, які ведуть певний спосіб життя. Зазначені лексичні одиниці поділяються на два синонімічні ряди і вступають між собою в антонімічні відношення (бидло, голота, злидні, «дно», заробітчанин, люмпен, ліміта, обиватель, переселенець, бомж, плєбс, пролетаріат, панство, пани з печерських пагорбів, нувориш, бомонд, буржуазія, еліта, нові українці, ієрарх, жебрак та інші).

В Австрії, як і в інших капіталістичних країнах, робітника, який зробився старим, чекає безробіття, голод та жебракування (Радянська Донеччина, 1952 рік, 3 грудня).

XIV. Політико-юридична лексика (правовий нігілізм, юрисдикція, санкція, статус, правове поле, права людини, беззахисний, імпічмент, законотворчість, законопроект, законвиробник, закон, журналістське розслідування, диктатура закону, антиконституційні дії, конституція та інші).

У заяві указується на те, що дії Японської авіації в Кантоні є неоправданим актом жорстокого насилля над мирним беззахисним населенням і що воно визвало почуття незадоволення всіх цивілізованих країн миру, в тому числі Радянського Союзу (Радянська Донеччина, 1938 рік, 21 червня).

Прийшла пора оголосити імпічмент президенту Кучмі (Народна воля, 2000 рік, №2).

XV. Лексика міжнародних політико-правових відносин (екстрадиція, денонсація, імплементація, інтеграція, інтервенція, міжнародний скандал та трибунал, ратифікація, репатріація, денонсація та інші).

Де ступає нога росіянина, там земля російська – ви одержите чітке зображення того, що маскують невинним словом «інтеграція», а насправді – поетична інтервенція (Наше слово, 1995 рік, січень-лютий).

XVI. Лексика політико-економічної сфери злочинності: (тероризм, державний переворот, геноцид, сепаратизм, теракт, расизм, депортація, дискримінація, голодомор, корупція, хабарництво, злочинність, зловживання, казнокрадство, кримінал, мафія, тіньова економіка, чорний ринок, відмивання грошей синдикат, криміналітет, кілер, авторитет, агресор, мафіозі, тіньовик, угруповання, корупціонер, клан, братва, п'ята влада, справа: Лазаренка, Гонгадзе, спікеріада, корупційний та касетний скандал, вбивство на замовлення та інші).

Ми будемо протистояти намаганням місцевих сепаратистів відірвати Донбас і Слобожанщину від України, відокремити східну гілку народу від західного (Наше слово, серпень, 1992 рік).

Солдати французьких агресорів відмовляються воювати у В'єтнамі (Радянська Донеччина, 1952 рік, 2 грудня).

У відповідності до вашої логіки, «касетний скандал» - це справді робота іноземних спецслужб? (Народна воля, 2000 рік, №2).

XVII. Лексика соціальних конфліктів (демонстранти, путч, безкровна революція, акція протесту, соціальне заворушення, акт непокори, маніфестація, заколот, голодування, страйк та інші).

За повідомленням рейк'явікського кореспондента газети «Соціал-демократен», вчора в Рейк'явіку і в провінціальних містах Ісландії почався великий страйк робітників (Радянська Донеччина, 1951 рік, 4 грудня).

XVIII. Лексика соціально-економічного життя Донбасу (капітал, консалтинг, рентабельність, демпінг, націоналізація, протекціонізм, санкція, монополізація, стабілізація, дестабілізація, гіперінфляція, економічна криза, економічний спад, параліч економіки, цінова вакханалія, ціновий стрибок, інвестування, інфляція, квота, кліринг, конвертація, транш, дефолт, комерціалізація, приватизація, роздержавлення, валюта, девальвація, інфляція, тендер, банкрутство, менеджмент, аудит, дивіденд, податок, дефіцит, концерн, корпорація, холдинг, магнат, підприємець, дистриб'ютор, дилер, банкір, бізнесмен та інші).

Економічна комісія ООН для Європи опублікувала звіт про економічне становище в Західній Європі за другий квартал цього року. В звіті відмічається значний економічний спад в західноєвропейських країнах (Радянська Донеччина, 1952 рік, 3 грудня).

XIX. Слова, за допомогою яких відбувається регуляція людської діяльності в суспільстві (патріотизм, антисемітизм, інтернаціоналізм, солідарність, ксенофобія, ментальність, толерантність, українодержавство, шовінізм, фундаменталізм, українофобія, спольщення та інші).

Великодержавні шовіністи визначають своїх не по формі черепа, а по формі язика, вірніше мови (Наше слово, 1995 рік, січень-лютий).

XX. Лексика різних конфесій (секуляризація, патріархат, православ'я, конфесія, антиклерикалізм, автокефалія, багатоконфесійність, католицизм, еклезіальний та інші).

На розі вулиці Соборна закладено фундамент костьолу. Тепер католики міста матимуть можливість помолитися (Вперед, 2000 рік, 23 вересня).

Отже, досліджуючи мову радянської преси Донбасу, з огляду на її постійну динаміку розвитку, слід підкреслити її змінність та відсутність своїх кордонів. Вона характеризується наявністю в своєму складі великої кількості словосполучень, домінуючими виступають двокомпонентні словосполучення суспільно-політичної лексики такі як: політична гра, національна свідомість та багато інших, рідше зустрічаються три і більше компонентні словосполучення (акція протесту шахтарів, відмивання брудних грошей та інші), тому що описуючи картини суспільного життя неможливо використовувати лише слова, необхідна в ужитку складна лексика. Суспільно-політична лексика виступала в ролі транслятора ідей правлячої партії.

Список використаної літератури

1. Богомолова Н.Н. Социальная психология печати, радио и телевидения. М.: Изд-во Московского государственного университета, 1991. 180 с
2. Боярська З.І. Преса і формування правової культури. К.: Либідь, 1991. 140 с.
3. Вердиева Н.Ф. Семантика слов. Махачкала: Изд-во РИОГДУ, 1987. 81с.
4. Голованова Е.И. Ориентирующая функция термина // С любовью к языку: Сборник научных трудов. Посвящается Е.С. Кубряковой. Воронеж: Изд-во ИЯРАН, Воронежский гос. Ун-т, 2002. 188 с.
5. Журавлёва Т.А. Особенности терминологической номинации. Донецк: АООТ Торговый Дом «Донбасс», 1998. 253 с.
6. Журналістика в умовах гласності. К.: Либідь, 1991. 100 с.
7. Зацный Ю.А. Обогащение словарного состава английского языка в 80-е годы. Запорожье: Изд-во ЗГУ, 1990. 88с.
8. Зацный Ю.А. Развитие словникового состава английської мови в 80-ті – 90 ті роки ХХ століття: Дис. Д-ра філол..наук: 10.02.04. Запоріжжя, 1999. 221 с.
9. Зимбардо Ф. Ляйппе М. Социальное влияние СПб: Изд-во

Питер, 2000. 300с.

10. Иванов В.Ф. Социология массовых коммуникаций. К.: ПВЦ Київський університет, 1994. 180 с.

11. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. СПб.: Питер, 2000. 340 с.

12. Левицкий А.Э. Функциональные подходы к классификации единиц современного английского языка. К.:»АСА», 1998. 362с.

13. Москаленко А.З., Губернский Л.В., Иванов В.Ф., Вергун В.А. Массовая коммуникация: Пособие. К.: ПВЦ Київський університет, 1997. 240 с.

14. Мостовой М.И. Лексикология английского языка. Харьков: вид-во Основа, 1993. 256 с.

15. Пимахина Т.А. Семантические характеристики неологизмов современного английского языка // Системные связи в лексике и грамматике германских языков. – Самара: Изд-во СГУ, 1991. С. 24-30.с.

16. Потятиник Б., Лозинський М. Патогенний текст. Львів: Вид-во Львівського університету, 1996. 160 с.

17. Почепцов Г. Информационные войны. М.: Реал-бук; К.: Ваклер, 2000. 576 с.

18. Преса у політичній системі суспільства. К.: Либідь, 1992. 120 с.

19. Пронина Е. Психологическая экспертиза рекламы. М.: РИП – холдинг, 2000. 80 с.

20. Різун В. Літературне редагування: Пособие. К.: Либідь, 1996. 240 с.

21. Російсько – український словник іншомовних слів / Укладник Т.П. Мартиняк; За ред.. проф.. А.П.Ярещенка. Х.: Прапор, 1999. 392 с.

22. Скуленко М.И. Убеждающее воздействие публицистики. К.: Вища школа, 1986. 180 с.

23. Современная газетная публицистика: Проблемы стиля / Отв. Ред. И.П. Лысакова. – Л.: Изд-во ЛГУ, 1970. 80с.

24. Соловьев В.П. Фразеологизация терминологических словосочетаний // Образование и функционирование ФЕ. Ростов-на-Дону: Изд-во РГУ, 1981. С. 32 – 33.

25. Социальная практика и журналистский текст / Под ред. Я.Н. Засурского, Е.И.Пронина. М.: Изд-во МГУ, 1990. 176 с.

26. Степанова М.Д., Фляйшер В. Теоретические основы словообразования в немецком языке. М.: Высшая школа, 1984. 264с.

27. Сучасна українська енциклопедія. Т.9. Харків:Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2004 С.416.

Преса

Артемівський пролетар, 1936 рік, 11 червня;

Бахмутський край, 2000 рік;

Вперед, 1971 рік, 16 жовтня;

Вперед, 1999 рік, 30 грудня;

Вісті Біловодщини, 1995 рік, 3 січня;

Вісник Старобільщини, 1993, 25 грудня;

Гірницька праця, 1970 рік, 30 грудня;

Донеччина, 1999 рік, 3 жовтня;

Зоря комунізму, 1955 рік, 10 лютого;

Зоря комунізму, 1965 рік, 6 червня;

Кремінщина, 1992 рік, 29 лютого;

Маяк, 1962 рік, 6 червня;

Молодогвардієць, 1967 рік, 6 січня;

Народна воля, 2000 рік, лютий;

Наша газета, 1998 рік, 22 травня;

Радянська Донеччина, 1938 рік, 21 червня;

Радянське слово, 1966 рік, 31 березня;

Рубіжанські новини, 1992 рік, 9 січня;

Северодонецькі вісті, 1991 рік, 1 січня;

Слово хлібороба, 1992 рік, 8 лютого;

Університетський вісник, 1998 рік, 30 серпня;

Шлях до перемоги, 1957 рік, 10 січня;

Шлях до перемоги, 1994 рік, 3 травня.

Резюме

В роботі авторка робить спробу дослідити суспільно-політичну лексику радянської преси Донбасу. Визначено ціннісний аспект суспільно-політичної лексики в радянській пресі Донбасу, виявлено й описано роль позамовних факторів у суспільно-політичній лексиці, простежено зв'язок суспільно-політичної лексики з процесом ідеологізації суспільства.

Ключові слова: ідеологізація, радянська преса, суспільно-політична лексика, ціннісні орієнтири.

Summary

In the work the author makes an attempt to study the socio-political vocabulary of the Soviet press in Donbass. The value aspect of socio-political vocabulary in the Soviet press of Donbass is determined, the role of extralinguistic factors in socio-political vocabulary is revealed and described, the connection of socio-political vocabulary with the process of ideologizing society is traced.

Key words: ideologisation, Soviet press, socio-political vocabulary, values.

